

ТИПОВА ПРОГРАМА
підвищення кваліфікації педагогічних працівників «Соціальний супровід: медіація, превенція та підтримка учнів»

Розробник(и): ФОП Гончар Костянтин Вікторович ЄДРПОУ 1977306973

Рецензент(и): Фізична особа підприємець К.В. Гончар

Термін дії програми: з 2025 до 2030 року

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність типової програми – Соціальний педагог є посередником у стосунках «учень-школа-родина». Важливо вміти вчасно допомогти, розв'язати конфлікт та захистити права дитини.

Цільова група: Соціальні педагоги, класні керівники, вихователі, психологи.

Обсяг (тривалість): Загальний обсяг підвищення кваліфікації за цією програмою в межах одного освітнього циклу становить від 2 до 30 годин (0,06–1 кредит ЄКТС) та визначається індивідуально залежно від кількості обраних слухачем освітніх компонентів (тем). Слухач може проходити програму повторно, обираючи нові теми. У кожному випадку у сертифікаті зазначається фактично пройдений обсяг годин та тематика навчання.

Особливості реалізації програми – Програма має модульну структуру та реалізується у вигляді окремих освітніх циклів. У межах одного освітнього циклу слухач обирає одну або кілька тем відповідно до власних освітніх потреб. Кожна тема є логічно завершеним освітнім компонентом та може реалізовуватися автономно. Підсумковий обсяг підвищення кваліфікації в межах одного циклу формується шляхом накопичення обраних тем і становить від 2 до 30 годин. Слухач може проходити програму повторно, обираючи нові теми. За результатами кожного освітнього циклу видається окремий документ про підвищення кваліфікації із зазначенням фактично пройдених годин та тематики навчання.

Форма (форми) підвищення кваліфікації: дистанційна

Мета підвищення кваліфікації – Удосконалення навичок соціальної діагностики та ефективного супроводу учасників освітнього процесу.

Завдання підвищення кваліфікації:

- Опанування методів шкільної медіації та вирішення конфліктів
- Методика роботи з дітьми в складних життєвих обставинах
- Профілактика девіантної поведінки та правопорушень
- Розвиток соціальної активності та волонтерства в школі

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться:

- соціально-педагогічна компетентність
- правова грамотність
- конфліктологічна стійкість
- комунікативна емпатія

Очікувані результати підвищення кваліфікації: Фахівці покращать навички вирішення гострих ситуацій, зможуть організувати системну підтримку учнів та створять гуманне середовище в закладі.

Оцінювання результатів підвищення кваліфікації - Оцінювання здійснюється на основі виконання рекомендованих практичних та самостійних завдань, участі в проєктній діяльності, тестування або підсумкової роботи відповідно до програми.

Документ про підсумки підвищення кваліфікації - Сертифікат або свідоцтво про підвищення кваліфікації встановленого зразка із зазначенням теми, обсягу годин та кредитів ЄКТС відповідно до вимог законодавства

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Навчально-тематичний план відображає перелік можливих курсів (тем), що реалізуються в межах програми. Проходження всіх тем, наведених у плані, не є обов'язковим. Кожна тема є окремим освітнім компонентом і може реалізовуватися автономно.

№	Назва теми	Лекції, год	Самостійна робота, год (мін.-макс.)	Усього, год (мін.-макс.)
1	Інструменти налагодження ефективної комунікації вчителів. Корпоративна культура.	1	1-29	2-30
2	Професійне вигорання. Важливість спілкування з учнями.	1	1-29	2-30
3	Ефективна комунікація з учнями в очному та змішаному навчанні.	1	1-29	2-30
4	Протидія стресу та підвищення мотивації	1	1-29	2-30
5	Психосоматика та баланс в роботі педагога.	1	1-29	2-30
6	Ефективне навчання. Методологія щасливого вчителя.	1	1-29	2-30
7	Потреби сучасних учнів. Формати цікавого навчання.	1	1-29	2-30
8	Елементи ненасильницької комунікації. Як використовувати на уроках у закладах освіти	1	1-29	2-30
9	Сім практичних кроків до особистої ефективності сучасного педагога	1	1-29	2-30
10	Особливості роботи з дітьми 5-11 років під час і після війни	1	1-29	2-30
11	Діти зі складною поведінкою в закладі освіти. Вчимося їх розуміти.	1	1-29	2-30
12	Використання ментальних карт як інструменту організації навчального процесу в умовах воєнного стану	1	1-29	2-30
13	Учні в умовах війни: як підтримати фізичне та душевне здоров'я через ефективне спілкування	1	1-29	2-30
14	Терапія природи: інтеграція арттерапевтичних методик у навчальний процес для сталого розвитку	1	1-29	2-30
15	Емоційна сила педагога: інструменти, що допомагають працювати в нестабільних умовах.	1	1-29	2-30
16	Ресурсний педагог: практики резильєнтності для щоденної роботи в ЗЗСО.	1	1-29	2-30

3. ЗМІСТ ТИПОВОЇ ПРОГРАМИ

Тема 1. Інструменти налагодження ефективної комунікації вчителів. Корпоративна культура.

Ключові питання теми: Створення організації на принципах автентичності, інтеграції і відкритості має величезне позитивне значення для всього, починаючи від задоволеності роботою, продуктивності, бажання працювати в організації й далі, закінчуючи практичним результатом. Те, наскільки вільно людина проявляє себе на робочому місці, й створює ту магію унікальності, яку неможливо буде відтворити ні в якій іншій організації.

Тема 2. Професійне вигорання. Важливість спілкування з учнями.

Ключові питання теми: Сучасний вчитель - комунікатор, що несе культуру предмету, який викладає. Від нього великою мірою залежить, чи учні цікавитимуться наукою і як скористаються знаннями, як вони спілкуються між собою та вирішують навчальні й життєві завдання. Хороший вчитель має бути таким, яким хоче бачити своїх вихованців, надихати своїм прикладом. Розвиток і постійне навчання - його сильна сторона, над якою варто працювати постійно.

Тема 3. Ефективна комунікація з учнями в очному та змішаному навчанні.

Ключові питання теми: Як у сучасних умовах навчання налагодити контакт і взаємодію між його учасниками, створити сприятливу атмосферу, комфортне спілкування, забезпечити безстресове і ефективне навчання.

Тема 4. Протидія стресу та підвищення мотивації

Ключові питання теми: В сучасному світі кількість стресів невинно зростає, проте якщо правильно рахувати і примножувати власні ресурси, то з стресових ситуацій можна навіть отримати вигоди. Виконуючи вправи, вчитимемось розкривати власний потенціал.

Тема 5. Психосоматика та баланс в роботі педагога.

Ключові питання теми: на сучасному етапі розвитку освіти велика увага приділяється професійним компетентностям педагога, де важливе місце займає саме психологічна компетентність, яка, у свою чергу, є потужним складником компетентнісної парадигми особистості в цілому. Важливим питанням у цьому аспекті є уміння системно відновлювати ресурси, що втрачає учитель стикаючись з викликами сьогодення: пандемія, дистанційне навчання, переформатування цінносних орієнтацій суспільства тощо. Як навчитися відпочивати? Як дозволити собі розслабитися? Як відпочивати ще до того як втомився? Для багатьох педагогів це дуже складні питання, що потребують переосмислення й трансформації.

Тема 6. Ефективне навчання. Методологія щасливого вчителя.

Ключові питання теми: Побачити дистанційне навчання в умовах НУШ з яскравої сторони, що дає можливості для розвитку

Тема 7. Потреби сучасних учнів. Формати цікавого навчання.

Ключові питання теми: Учитель завжди зустрічатиметься із запитаннями учнів про те, навіщо їм потрібно вчити те, що пропонують педагоги. Для того, щоб вчитель мав переконливі аргументи, йому самому треба розуміти потреби сучасного суспільства та вміти мотивувати інших. Розберемо принципи, що лежать в основі цікавого навчання.

Тема 8. Елементи ненасильницької комунікації. Як використовувати на уроках у закладах освіти

Ключові питання теми: Сучасна школа відчуває потребу в отриманні практичних знань та вмінь, що допоможуть швидко відреагувати виникненню ситуації шкільного насиллю. Щоб попередити такі ситуації доречно вводити елементи ненасильницького спілкування у закладах освіти

Тема 9. Сім практичних кроків до особистої ефективності сучасного педагога

Ключові питання теми: Сьогодні сучасне суспільство має потребу не у вузьких спеціалістах – носіях окремих виробничих функцій, а у всебічно розвинених соціально активних особистостях, які мають фундаментальну наукову освіту, багату внутрішню культуру, які володіють високим рівнем стресостійкості та особистої ефективності. Для педагогічної діяльності вчителя особливо важливі професійно значущі особистісні якості. Сучасному педагогу дуже важливо вміти розпізнавати і структурувати базові потреби і цінності, виявляти і усувати перешкоди в самооцінці, визначати пріоритети та етапи саморозвитку, володіти основними методами і принципами тайм-менеджменту.

Тема 10. Особливості роботи з дітьми 5-11 років під час і після війни

Ключові питання теми: Країна уже пів року перебуває в умовах війни. Для кожного українця та українки, де б вони не перебували, це стрес. І працювати в умовах стресу дуже складно. Наші діти також перебувають у стресових та тривожних станах, розглянемо як це проявляється, як зуміти допомогти дитині пережити стрес та травму. Яким чином ми маємо працювати, щоб допомогти дитині справитися з тривожною ситуацією. Освіта загалом та школа зокрема відчуває гостру потребу в отриманні практичних знань та умінь, чітких системних кроків роботи з дітьми під час і після війни.

Тема 11. Діти зі складною поведінкою в закладі освіти. Вчимося їх розуміти.

Ключові питання теми: • про психологічні методи та методики роботи з дітьми зі складною поведінкою, збереження та зміцнення професійного здоров'я педагогів; • про ресурси стресостійкості особистості; • про шляхи гармонізації особистості; • як уникати стресу у професійній діяльності.

Тема 12. Використання ментальних карт як інструменту організації навчального процесу в умовах воєнного стану

Ключові питання теми: 1. Види ментальних карт та інших способів візуально-логічної обробки інформації 2. Особливості застосування ментальних карт, основні алгоритми навчання 3. Сильні сторони та недоліки застосування, критерії обрання ментальних карт як навчального та робочого інструменту

Тема 13. Учні в умовах війни: як підтримати фізичне та душевне здоров'я через ефективне спілкування

Ключові питання теми: Врахування вікових та індивідуальних особливостей підлітків під час побудови стратегій спілкування. Концепти війни, агресії, втрати і реакції на неї. Орієнтація на відновлення миру. Формування толерантності.

Тема 14. Терапія природи: інтеграція арттерапевтичних методик у навчальний процес для сталого розвитку

Ключові питання теми: Сучасне життя потребує підвищення рівня готовності діяти для збереження природних ресурсів та балансу. Напрямок

еко-артератії допомагає формуванню екосвідомості, що є кроком до гармонійних відносин та важливою складовою для сталого розвитку.

Тема 15. Емоційна сила педагога: інструменти, що допомагають працювати в нестабільних умовах.

Ключові питання теми: Сучасна школа відчуває потребу в отриманні практичних занять та умінь емоційного реагування та емоційної компетентності

Тема 16. Ресурсний педагог: практики резильєнтності для щоденної роботи в ЗЗСО.

Ключові питання теми: Сучасна українська школа відчуває потребу в отриманні практичних знань та навиків психологічної резильєнтності

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи:

1. Закон України Про вищу освіту
2. Закон України Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій
3. Закон України Про дошкільну освіту
4. Закон України Про загальну середню освіту
5. Закон України Про інноваційну діяльність
6. Закон України Про наукову і науково-технічну діяльність
7. Закон України Про наукову і науково-технічну експертизу
8. Закон України Про освіту
9. Закон України Про позашкільну освіту
10. Закон України Про професійно-технічну освіту
11. Концепція розвитку післядипломної освіти в Україні
12. Національна доктрина розвитку освіти
13. Положення про державний вищий навчальний заклад
14. Положення про дистанційне навчання
15. Положення про інститути післядипломної педагогічної освіти
16. Положення про організацію навчального процесу
17. Постанова кабінету міністрів України від 28.03.2002 № 379 Про затвердження Державної програми "Вчитель"

Основна література:

1. Айві А. Цілеспрямоване інтерв'ювання і консультування: сприяння розвитку клієнта. Пер. з англ. Київ.: Сфера, 1998. 342 с.
2. Андрющенко Т.К. Розвиток рефлексивної компетентності педагога: теорія і практика. Наук.-метод. посібник. Черкаси : КНЗ «ЧОІПОПП ЧОР», 2022. 72 с.
3. Безпека під час навчання: рекомендації щодо організації укриття. URL: <https://bit.ly/3YITGVN>
4. Бех І. Д. Рефлексія у духовному «Я» особистості. Рідна школа. 2011. С. 9-14.
5. Богомолець О. В. та ін. Екстрена медична допомога (догоспітальні протоколи) : посібник / за ред. Богомолець О.В., Рошніна Г.Г. Київ : Юстон, 2016. 211 с.
6. Борисенко В. Інтегроване навчання: тематичний і діяльнісний підхід. 2017. URL: <https://bit.ly/3hxpBSJ>
7. Васильченко А.А. та ін. Епідеміологія. Київ: Здоров'я, 1993. 464 с.
8. Волощенко О., Козак О. Інтеграція медіаграмотності у навчальний

предмет «Я досліджую світ» : навчально-методичний посібник. Київ : Академія вільної преси, Центр вільної преси, 2020. 36 с.

9. Головань М. С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду. Вища освіта України. № 3. 2008. С. 23-30.
10. Даниленко Л.І. Вивчення фізичних явищ у живій природі у процесі викладання курсу біології: навч.- методичний посібник / Л.І. Даниленко. Черкаси: Редакційно-видавничий відділ Черкаського ОІПОПП, 2010. 110 с.
11. Денисенко О. Накази з кадрових питань : оформляємо без помилок І Олександр Денисенко // Практика управління закладом освіти. -2022. - № 1. - URL: <https://rn.edirshkoly.mcfr.ua/945958?forccDeviceTypec^l>
12. Державний стандарт базової загальної освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 р. № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>
13. Деякі питання організації та проведення супервізії: наказ МОН від 18.10.2019 р. №1313. URL: <https://bit.ly/3Vm9jeg>
14. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: підручник, 3-тє вид., випр. Київ : Академвидав, 2015. 304 с.
15. Доброго ранку! Ми раді, що ви тут! Посібник для педагогів про проведення ранкових зустрічей. Всеукраїнський фонд «Крок за кроком», 2016. 52 с.
16. Дуткевич Т.В. Техніка управлінської діяльності в закладі освіти. Київ: КНТ, 2020. 194 с.
17. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Автор-укладач Н. П. Наволокова. Харків : Вид. група «Основа». Серія «Золота педагогічна скарбничка». 2009. 176 с.
18. Закони екології Коммонера. URL: <https://bit.ly/3VzEWjA>
19. Закони екології Коммонера. URL: https://pidru4niki.com/1960120837942/ekologiya/zakoni_ekologiyi_kommonera
20. Зубенко Л. Г., Немцов В. Д. Культура ділового спілкування : навч. посіб. Київ: «Експос», 2002. 200 с.
21. Зцілення травм війни: психосоціальний аспект / автор-упор. Т. Артеменко. Черкаси: КНЗ «ЧОІПОПП Черкаської обласної ради», 2022. 80 с. URL: <http://oiporpp.ed-sp.net/?q=node/76861>
22. Ісаєва Г. Метод проєктів – ефективна технологія навчання. Підручник для директора. Київ : Плеяди. №9-10. 2005. С.4-10.
23. Коваль А.П., Культура ділового мовлення: писемне та усне ділове спілкування. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ, 1997. с. 193-280.
24. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 р. № 5403-VI. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 34-35, ст. 458.
25. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 р. № 5403-VI. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 34-35, ст.458.
26. Компетентнісний підхід: ідеї для реалізації на уроках. URL: <https://bit.ly/3iujpsL>
27. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 р. URL: <https://bit.ly/3cp4kEx>
28. Копосов П. Нова українська школа : дидактичні особливості організації навчально-ігрової діяльності учнів 1-2 класів : навч.-метод. посіб. Харків : Вид-во «Фабула», 2021. 160 с.
29. Кремень В. Г. Світ знання : людина, наука, освіта. Київ : Знання України, 2016. 87 с.
30. Лаппо В. В. Основи педагогічних досліджень : навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ : НАІР, 2016. 284 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/2250.pdf>
31. Линьов К. Концепція розвитку закладу освіти: з чого починати (част. 1). URL: <https://www.youtube.com/watch?v=WMiLcW77tyM> .
32. Литвиненко Г., Клясен Н. Управління проєктами: сутність та особливості застосування в освіті. Рідна школа. 2017. №11-12. С. 39-43. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsh_2017_11-12_9

33. Любченко Н. В. Потенціал кластерних механізмів в управлінні освітою в умовах децентралізації влади. Вісник післядипломної освіти. Серія: Управління та адміністрування. 2016. Вип. 2 (31). С. 65-81.
34. Менеджмент та маркетинг в сучасних освітніх організаціях: колект. навч. посіб. / Авт. колектив: за ред. З.В. Рябової. - Київ : НАПН України, Ун-т менедж. освіти, 2021.-273 с.
35. Мойсеюк Неля. Педагогіка. URL: <https://bit.ly/3z9M8cc>
36. Овчаренко О.П., Лазар А.П., Матюшко Р.П. Основи радіаційної медицини: навч. посібник. Одеса: Одес. держ. мед. ун-т, 2002. 208 с.
37. Онопрієнко О.В. Формувальне оцінювання навчальних досягнень учнів: сутність і методика здійснення. Український педагогічний журнал. 2016. № 4. С.36 – 42.
38. Пантелюк М. І., Маруніч І. І., Гайдаєнко І. В. Ділове спілкування та культура мовлення. Київ: ЦУЛ, 2020. 224 с.
39. Пішун С.Г. Позитивний ресурс власного «Я» в координатах професійної діяльності майбутнього педагога. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2019. Вип. 32. С. 367-372.
40. Планування та управління фінансовими ресурсами територіальної громади / О. Кириленко, Б. Малиняк, В. Письменний, В. Русіщ // Асоціація міст України. - К., ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015.-396 с.Васянович Г. П. Педагогічна етика : навч. посіб. Г. П. Васянович. - Львів : Сподом, 2010.-420 с.
41. Податковий кодекс Україн. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
42. Правило кисневої маски для педагогів: практичні вправи для відновлення в травматичних обставинах від Тетяни Тимошенко. URL: <https://bit.ly/3uydYxV>
43. Про деякі питання організації надання професійної підтримки та допомоги педагогічним працівникам (здійснення супервізії) у сфері загальної середньої освіти : Наказ МОН від 20.09.2024 №1349. URL: <https://bit.ly/4gz4fh2>
44. Про забезпечення санітарно-епідемічного благополуччя населення : Закон України від 24.02.1994 р. № 4004-XII. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 27, ст. 218. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4004-12#Text>
45. Проектування індивідуальної освітньої траєкторії професійного розвитку педагога : збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Біла Церква, 13 червня 2019 р.) / Упор. Л. А. Литвиненко. - К., 2019.- 189 с.
46. Редько В.Г. Конструювання змісту шкільних підручників з іноземних мов: теорія і практика: монографія / В.Г. Редько. Київ: Педагогічна думка, 2017. 628 с.
47. Робінсон К. Школа майбутнього. Революція у вашій школі, що назавжди змінить освіту. / переклад з англ. Г. Лелів. Львів : Літопис, 2016. 258 с.
48. Розвиваємо громадянські компетентності з 1 класу / під заг. ред. Н.Бібік, М.Араджіоні. Київ : ФОП «Парашин К.С.», 2018. 880 с.
49. Рябова З.В., Кравченко Г.Ю. Метод проектів у розвитку якості початкової освіти. Харків : Вид-во «Ранок», 2013. 144 с.
50. Самооцінювання закладу освіти: ефективний інструмент підвищення управлінської діяльності. URL: <https://bit.ly/3wUZ8lt>
51. Северинова А.М. Безперервний характер освоєння системи фізичних знань – основа фізичної грамотності. Педагогічний вісник. 2021. №3 (105). С.42-44.
52. Северинова А.М., Якуша Л.Г. Фізика на кухні. Експеримент в домашніх умовах. Програма курсу за вибором з фізики для 8 класу. Черкаси: ЧОПООП, 2021. 16 с.
53. Скрипник М. І. Технології професійного розвитку педагогів: методичний poradник. Київ, 2016. 231 с.
54. Супервізія : професійна підтримка і професійний розвиток педагогів :

порадник для супервізорів (наставників). - URL :
<http://www.ussf.kiev.ua/images/news/2019.09.18/%D0%A1%D1%83%D0%BF%D0%B5%P1%80%P0%B2%P1%96%P0%B7%P1%96%P1%8F.pdf>

55. Типова освітня програма для учнів 1-4 класів закладів загальної середньої освіти, розробленої під керівництвом Р.Б.Шияна : наказ МОН України від 12.08.2022 № 743) URL: <https://cutt.ly/p0l8HA1>
56. Типові освітні програми. URL: <https://bit.ly/3EW5dlM>
57. Управлінська діяльність керівника навчального закладу : [навч. посібн.]. Вінниця, 2018. 196 с.
58. Урок, що розвиває критичне мислення. 70 методів в одній книзі: навч.-метод. посіб. / О.І. Пометун. Київ, 2020. 104 с.
59. Фінансовий сенсей. Дія. Цифрова освіта. URL: <https://osvita.diia.gov.ua/courses/finansovyy-sensey>
60. Фісун О.В. Педагогічна фасилітація як багатозначний феномен. Зб. наук. праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди. «Засоби навчальної та науково-дослідної роботи», 2010. Вип. 34, 133-139.
61. Чернявська А. Емоційний інтелект – запорука успішного навчання. Молодь і ринок, 2012. № 12. С. 136-139.
62. Читай, міркуй, твори: інтегровані компетентнісно орієнтовані завдання для учнів 3-4 класів Нової української школи / С. Гаряча, Л.Добровольська, В.Андросова. Черкаси : видавець Чабаненко Ю.А., 2020. 68 с.
63. Ягенська Г.В. Формування дослідницьких умінь учнів 7-9 класів на уроках та в позакласній роботі з біології / Г.В. Ягенська. Луцьк. 105 с.
64. Яценко Т.О. Формування читацької компетентності учнів як головна проблема шкільного літературного навчання. Наукові записки, 2009. № 1. С. 69-71.
65. DLL 10: DaF für Jugendliche: Deutsch als Fremdsprache.Klett Sprachen GmbH, 2016. 199 s.
66. Profil européen pour la formation des enseignants de langue étrangère : un cadre de référence (Le Guide). URL: <http://surl.li/ealao>

Додаткова література:

1. Безпечна і дружна до дитини школа в контексті реформи «НУШ» / В.Пономаренко, Т.Воронцова, О.Сакович. URL: <http://surl.li/dwuik>
2. Бобровський М.В., Горбачов С.І., Заплотинська О.О., Ліннік О. О. Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти. 2-ге видання, перероб. і доп. Київ, Державна служба якості освіти, 2021. 350 с.
3. Волківська Д. А. Сучасні підходи до визначення лідерства. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер. : Педагогічні науки. 2014. Вип. 115. С. 45-47.
4. Головань М.С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду. Вища освіта України. № 3. 2008. С. 23-30.
5. Деякі питання організації та проведення супервізії : наказ МОН від 18.10.2019 №1313. URL: <https://bit.ly/3Vm9jeg>
6. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення викладання, оцінювання. URL: <https://lenvit.ucoz.ua/ZER.pdf>
7. Іванік О. Рівний рівному ; посібник для менторів І Іванік О., Каравай А., Гейнек- Даргаргулія М., Лашук Ю., Кнюпа Ю. - Київ, 2018. - 57 с. - URL : <https://insha-osvita.org/article/posibnYk-dlia-mentoriv-rivnyi-rivnomu/>
8. Інтегровані завдання для молодших школярів: цікаво, пізнавально, креативно. / Л.Добровольська, В.Андросова. Черкаси: видавництво КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», 2022. 70 с.
9. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. Метод. посіб. / Авт. укл.: О. Пометун, Л. Пироженко. Київ : АПН, 2002. 136 с.
10. Калошин В.Ф. До навчання творчого мислення. Управління школою :

основа професійного зростання. 2015. № 19-21. С. 68-73.

11. Костюк А. В. (2014). Емоційний інтелект та шляхи його розвитку. Науковий вісник Херсонського державного університету, 2014. № 2. С. 85-89.
12. Крижанівський В.В. Природнича освіта в умовах реформування Нової української школи. Педагогічний вісник, 2022. № (3)109. С. 32-33.
13. Манько В. А. Проблемне навчання як актуальна науково-педагогічна проблема. Засоби навчальної та науково-дослідної роботи. Харків, 2006. Вип. 25. С. 102-106.
14. Матвієнко О. Інформаційний менеджмент: аналіз предметної галузі. Вісник Книжкової палати. 2004. № 8. С. 13-17.
15. Нова українська школа: теорія і практика формування оцінювання у 3-4 класах закладів загальної середньої освіти : навчально-методичний посібник / Д.В. Ротфорт, О.М. Гезей, за заг. ред. Л.Д.Покроєвої. Харків : Вид-во «Ранок», 2021. 144 с.
16. Організація і методика соціально-педагогічного тренінгу : методичні рекомендації. Уклад. О. М. Шевчук. Умань, 2010. 37 с.
17. Рай М. Компас цінностей. Уроки 101 країни про цілі, лідерство і життя. Yakaboo Publishing, 2021. 368 с.
18. Романовський О.Г., Михайличенко В.Є., Грень Л.М. Педагогіка лідерства: монографія. Харків: НТУ «ХПІ», 2018. 450 с.
19. Тимошко Г.М. Управління формуванням професійного здоров'я педагогів. Проблеми освіти: Наук.-метод. зб. Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. Київ, 2015. Вип. 83. Част. 2. 224 с. С.102-107.
20. Фісун О. В. Педагогічна фасилітація як багатозначний феномен. Зб. наук. праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С.Сковороди. «Засоби навчальної та науково-дослідної роботи», 2010. Вип. 34. С.133-139.
21. Фундаментальні цінності академічної доброчесності ; пер. з англ. II Міжнародний центр академічної доброчесності. - 2019. - 39 с. - URL : <https://www.skcptic.in.ua/wp-content/uploads/Integ-Valucs-Ukr.pdf>
22. Heick.T. The Characteristics of a Highly Effective Learning Environment. URL: <http://surl.li/eakxu>